Commissie Omgevingskwaliteit

Bezoekadres
Weesperplein 8
Amsterdam

Postbus 1409
1000 BK Amsterdam
crk@amsterdam.nl
www.crk.amsterdam.nl

Commisse Aanwijzing Monumenten

Onderwerp	Adviesaanvraag aanwijzing patiowoningen en garages Bosplaat 2-68
Datum	26 augustus 2024
Commissie	Freek Schmidt (voorzitter), Isabel van Lent (architectuurhistoricus), Petra Brouwer (architectuurhistoricus), Bastiaan van de Kraats (restauratiearchitect)
Secretaris	Elles van den Hoek
Adviseur(s)	Agnes Hemmes (Monumenten en Archeologie)

Geachte leden van het dagelijks bestuur van stadsdeel Noord,

U heeft de subcommissie Aanwijzing Monumenten van de Commissie Omgevingskwaliteit gevraagd advies uit te brengen over de monumentwaardigheid van de patiowoningen met garages aan de Bosplaat 2 t/m 68.
De commissie hanteert bij de advisering de selectiecriteria voor monumenten en beschermde stads- en dorpsgezichten, zoals vastgesteld in de Erfgoedverordening. Zij beoordeelt of dit ensemble voor Amsterdam van belang is vanwege de stedenbouwkundige, architectonische en/of cultuurhistorische waarde. Daarnaast wordt vastgesteld in hoeverre het een gaaf en/of zeldzaam voorbeeld is voor een bepaalde periode of van een bepaald (gebouw)type.

De commissie adviseert u de patiowoningen inclusief omringende inrichting en garages, gebouwd in 1974-1975 naar ontwerp van de architecten A. Evers en G.J.M. Sarlemijn, te beschermen als gemeentelijk monument, vanwege de stedenbouwkundige en architectonische waarde. De ruimtelijke compositie van het ensemble, in combinatie met de woonpaden en groenstroken vormt een bijzonder onderdeel van de wijk Buikslotermeer. Het zorgvuldige ontwerp is representatief voor de architectuuropvatting in de jaren ’70 om ‘herbergzame’, kleinschalige woonmilieus te maken. De typologie van (geschakelde) patiowoningen is voor Amsterdam bijzonder en zeldzaam. De commissie adviseert om de mee ontworpen inrichting met woonpaden, groen en verhoogde voortuinen mee te beschermen als belangrijk onderdeel van het stedenbouwkundige concept. Wat betreft het interieur is met name de structuur van de plattegronden met de oriëntatie van alle ruimtes op de patio van waarde en niet zozeer de interieurafwerking.

Stedenbouwkundige waarde
Het ensemble aan de Bosplaat 2 t/m 68 maakt onderdeel uit van de naoorlogse wijk Buikslotermeer, die volgens de tuinstad-ideologie werd ontworpen. Leidend daarin waren de scheiding van functies wonen, werken, verkeer en recreatie en een open verkaveling in stroken, haken en hoven met hoog-, middel- en laagbouw. Binnen deze opzet speelde de verbinding van kleinschalig groen bij de woningen met grotere groengebieden een belangrijke rol: bewoners hadden zo altijd direct toegang tot recreatie en ontspanning in het groen.
De 15 patiowoningen zijn in clusters gegroepeerd om een U-vormig, autovrij woonpad, waarmee een veilige, aangename openbare ruimte werd gemaakt. De verschillende lengtes, in combinatie met verspringende rooilijnen zorgen voor een informele, lossere compositie, in tegenstelling tot de orthogonale opzet van de rest van de wijk. Het langste cluster met 7 woningen bevindt zich aan de zuidzijde tegen het talud van de verhoogde IJdoornlaan. Deze woningen hebben daarom een verhoogde voorzone met toegangstrap naar de entree. De 19 garages vormen een afzonderlijk cluster aan de toegangsweg. Het woonpad sluit aan op het pad langs de singel en verbindt het buurtje zo met de hoofdgroenstructuur. Deze ruimtelijke opzet en typologie is voor Amsterdam uniek.

Architectonische en cultuurhistorische waarde
De patiowoningen aan de Bosplaat zijn gebouwd in 194-1975, naar ontwerp van het architectenduo Evers en Sarlemijn, dat gerekend wordt tot de architectuurstroming van de Bossche School. Opdrachtgever was bouwbedrijf De Waal, waarvoor dit project het eerste was in hun rol als projectontwikkelaar. De ruim opgezette woningen, met hoog afwerkingsniveau en entresol als extra ruimte voor bijvoorbeeld een bibliotheek, waren bedoeld voor bewoners uit de hogere middenklasse. Er zijn drie types te onderscheiden. Alle bestaan uit één bouwlaag met een verhoogd deel en hebben een diepte van 17 meter, alleen de breedte verschilt per type.
Kenmerkend voor de patiowoning is de oriëntatie van alle vertrekken op een besloten binnentuin, die in dit geval bij alle woningen 6,9 bij 6,9 meter is. Door de woning af te schermen van de straat en de vertrekken te groeperen rondom een besloten binnentuin, biedt dit de bewoners privacy en 'herbergzaamheid', een voor de jaren '70 typerende term. Het kleinste type (tien woningen) heeft een U-vormige plattegrond rond de patio en is zodanig geschakeld dat de naastliggende woning de vierde wand van de binnentuin vormt. Ieder cluster wordt afgesloten met een type dat een volledig carré vormt en daardoor een ruimere opzet heeft. Het derde type (twee woningen) was bedoeld als praktijkwoning met wachtruimte aan de patio en spreekkamer.
Zowel de woningen als de garages zijn uitgevoerd in geel metselwerk met een brede voeg, donker gebeitste kozijnen en doorlopende boeidelen van schroten: dit gaf de woningen een vriendelijke, maar ook gesloten uitstraling om de privacy van de bewoners te waarborgen. De architectuur van Evers en Sarlemijn wordt gekenmerkt door traditionele baksteen met zwaar voegwerk, uitgebalanceerde plattegronden en aan klassieke architectuur ontleende elementen. In dit ontwerp zijn typische thema's uit de jaren '70 zichtbaar, zoals het verzachten van grootschaligheid door de speelse, gevarieerde verkaveling, het diepe en brede entreeportiek als overgangselement tussen openbaar en privé en de uitvoering in baksteen met donker gebeitst hout. Door deze materialisering ook in het interieur terug te laten komen, ontstond een sterke relatie tussen binnen en buiten. Voor de woningen tegen het talud van de IJdoornlaan is de overgang in niveau opgelost met mee-ontworpen verhoogde voortuinen met een beschoeiing van spoorbielzen. De spoorbielzen waren door de bekende tuin- en landschapsontwerper Mien Ruys in de jaren zeventig een populair element in de openbare ruimte. Het hout had zowel een industriële als vriendelijke uitstraling. De bielzen zorgden ervoor dat het weelderige groen een strakke, heldere belijning kreeg, maar wel kleinschalig en knus aanvoelde door de vele verspringingen.

De enige in het oog springende wijziging op het oorspronkelijke ontwerp is de torenachtige uitbreiding van de woning in de hoek van IJdoornlaan en Th. Weeversweg, die in stijl door het bureau van Evers en Sarlemijn is ontworpen.

Gaafheid, herkenbaarheid en zeldzaamheid
De oorspronkelijke hoofdopzet en het exterieur van de woningen is nog grotendeels gaaf en is een duidelijk herkenbaar voorbeeld van jaren '70 architectuur. De typologie van patiowoning is zeldzaam in Amsterdam, de ruimtelijke opzet van het ensemble als geheel is zelfs uniek.

Amsterdam, 8 oktober 2024
Commissie Aanwijzing Monumenten

Freek Schmidt, voorzitter

Cc Monumenten en Archeologie